

PANDEMİ DÖNEMİ HİBRİT EĞİTİM MODELİNDE OKUMA YAZMA ÖĞRETİMİ SÜRECİNİN TANIMLANMASI: DURUM ÇALIŞMASI

DESCRIPTION OF LITERACY TEACHING PROCESS IN THE PANDEMIC PERIOD HYBRID EDUCATION MODEL: A CASE STUDY

Emre DEMİRTAŞ¹ - Enver TÜRKSOY²

Öz

Covid-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü tarafından bir pandemi durumu olarak ilan edilmiştir. Bu süreçte Türkiye’de yüz yüze eğitime ara verilerek önce uzaktan eğitim, sonrasında ise “seyreltilmiş eğitim programı” olarak adlandırılan hibrit eğitim modelinde eğitim sürdürülmüştür. Pandemi dönemi hibrit eğitim modelinde okuma yazma sürecini tanımlamaya yönelik gerçekleştirilen bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminin bitiminin ardından ilkokul birinci sınıf eğitimini tamamlamış öğrencilerden, öğretmenlerden ve velilerden toplanmıştır. Çalışma grubunu ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemi doğrultusunda 44 öğrenci, 30 öğretmen ve 23 veli oluşturmaktadır. Araştırma verileri öğrencilerden çiz-yaz-anlat tekniği ile veli ve öğretmenlerden ise yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile elde edilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuklarda pandemi durumuna karşı bilinç oluştuğu ve süreç içerisinde okula ve akranlarına özlem duydukları bulgularına ulaşılmıştır. Veli ve öğretmenlerin seyreltilmiş eğitim programını uzaktan eğitim programından daha iyi, yüz yüze eğitimi ise seyreltilmiş eğitimden daha iyi şekilde nitelendirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca pandemi şartlarının öğretim sürecinde olumsuz etkileri olduğu, okuma yazma sürecinin uzadığı ve uzaktan eğitimde öğrenciler arası fırsat eşitsizliği yaşandığı sonuçları elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar literatür doğrultusunda tartışılmış, eğitim yöneticilerine ve araştırmacılara önerilerde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Hibrit Eğitim, Uzaktan Eğitim, Seyreltilmiş Eğitim, Durum Çalışması

Abstract

After the World Health Organization declared the COVID-19 outbreak a pandemic, face-to-face education was interrupted in Türkiye and education continued first in the form of distance learning and later as a hybrid education program called "diluted education program". This study aimed to describe the reading and writing process in the hybrid education model during the pandemic using case study research methods. The research data were collected from students who completed the first grade of primary school, teachers, and parents after the end of the 2020-2021 academic year. The study group consisted of 44 students, 30 teachers, and 23 parents, who were included and excluded according to the criterion sampling and snowball sampling methods among. Data from students were obtained using the drawing-writing technique, while data from parents and teachers were obtained through semi-structured interview forms. Content analysis method was used to analyze the data. As a result of the research, both positive and negative findings regarding the education process applied during the pandemic were obtained from the stakeholders of the education process, including the student, teacher, and parent. The results were discussed in line with the literature, and recommendations were made to educational managers and researchers.

Keywords: Pandemic, Hybrid Education, Distance Learning, Diluted Education, Case Study

¹ Arş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, emre.demirtas@omu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7524-6361

² Dr. Öğr.Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, enverturksoy@ahievran.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4321-3017

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi: 02.05.2023 – Kabul Tarihi: 14.07.2023

DOI:10.17755/esosder.1291306

Atf için: Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2023;22(88): 1787-1810

Etik Kurul İzni: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulunun 24.06.2021 tarih ve 21/4/10 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

GİRİŞ

İnsanlık 2019-2022 yılları arasında, küresel çapta birçok alanı etkileyen yeni bir salgın ile mücadele etmiştir. Koronavirüs (Covid-19) olarak adlandırılan akut solunum yolu hastalığı ilk kez 2019 yılında Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkmıştır (Lu vd., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) virüsün hızlı bir şekilde 198'den fazla ülkeye yayılması ile 30 Ocak 2020'de tüm ülkelere iş birliği çağrısında bulunmuştur. 11 Mart 2020 tarihinde dünyada etkisini gösteren salgın anlamına gelen "pandemi" durumu ilan edilmiştir (Morens, Folkers ve Fauci, 2009).

Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi durumunun ilan edilmesi ile birçok ülkede yaşam şartları değişiklik göstermeye başlamıştır. Virüsün bulaşma durumunu kontrol altına alabilmek amacı ile sosyal ortamların (sinema, kafe, restoran, kütüphane vb.) kapatılması, evde kalma uygulamaları, iş yerlerinde nöbetleşe çalışma ve yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmesi gibi birçok düzenleme kararı alınmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2020). Geçmiş yıllarda salgın hastalıklar ile mücadele kapsamında okulların kapatılmasının salgının yayılımını büyük ölçüde engellediği görülmüştür (Hatchett, Mecher ve Lipstich, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2009) salgın dönemlerinde bulaş hızını artırması sebebiyle okulların kapalı olması gerektiğini belirtmektedir. Bu sebep doğrultusunda COVID-19 pandemisinin ilk evrelerinde birçok ülkede okulların kapatıldığı görülmüştür. UNESCO (2020) verilerine göre ülkemizde de 25 milyon öğrencinin yüz yüze eğitim gördüğü okullar, 16 Mart 2020 tarihinde kapatılmış, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren ise uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). Uzaktan eğitim sürecinde sık tercih edilen kanallar televizyon tabanlı eğitimler ve çevrimiçi öğrenme ortamlarıdır (Valentine, 2002). Türkiye'de uzaktan eğitim sürecinde TRT EBA TV kanalı, EBA (Eğitim Bilişim Ağı) eğitsel içerikler ve EBA canlı sınıf uygulamaları kullanılmıştır (MEB, 2020). Belirtilen uygulamalar yoluyla eğitim öğretim sürecinin devamlılığı sağlanmıştır.

MEB tarafından pandemi durumu sebebiyle alınan kararlar doğrultusunda uzaktan eğitime geçilen bu dönem, öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenler açısından hayatlarında ilk kez tecrübe ettikleri bir süreç olmuştur. Bu sürecin kişisel yaşamlara ve eğitime çeşitli etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri arasında;

- Teknoloji kullanımına yönelik bilinç düzeyinin artması ve becerilerin gelişmesi (De Paepe, Zhu ve DePryck, 2018),
- Mekân ve zamandan bağımsız bir şekilde sürecin yönetilmesi (DeNeui ve Dodge, 2006),
- Eğitim gereksinimlerinin karşılanması ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla bilginin paylaşılması (Chan, So, Wong, Lee ve Tiwari, 2007),
- Farklı sebepler ile örgün eğitim sürecinin dışında kalan öğrencilere eğitim ve öğretim olanağı tanınması (Kocayigit ve Uşun, 2020)
- Derslerin istenilen zamanda birden çok kez izlenilebilme ve rahat bir mekânda takip edilebilmesi imkânı yer almaktadır.

COVID-19 salgını sebebiyle ortaya çıkan yeni durumlara uyum göstermekte eğitim sürecinin paydaşları olan öğretmen, veli ve öğrenciler bazı sorunlar ile karşı karşıya kalmışlardır. Okulların ani bir şekilde kapatılma kararının alınması ve teknolojik altyapı yetersizliklerinin bulunması uzaktan eğitime geçiş zorluklarını beraberinde getirmiştir. Okulların kapatılmasının ardından evde eğitim faaliyetlerinin ne şekilde yürütüleceği, çevrimiçi öğrenmeye ne şekilde geçileceği, beslenme ve barınma konusunda destek alan öğrencilere bu süreç içerisinde nasıl hizmetler verileceği gibi durumlar tartışma konusu olmuştur (Holcombe, 2020).

Sürecin devamında ülkemizde COVID-19 pandemisine yönelik gerekli önlemlerin alınması ile birlikte 21 Eylül 2020 tarihinde “Seyreltilmiş Eğitim” olarak nitelendirilen bir hibrit eğitim modeline geçilmiştir (MEB, 2020). Kökeni biyoloji bilimine dayalı olan ve Latince melezlik anlamına gelen hibrit kelimesi, alanyazında karma ve harmanlama kavramları ile aynı anlamda, genel olarak iki farklı ürünün birleştirilerek daha etkili bir ürün oluşturulması amacıyla kullanılmaktadır (Usta, 2007). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere hibrit eğitim modelinde derslerin bir kısmı çevrimiçi şekilde bir kısmı ise yüz yüze şekilde yürütülmektedir (Kastornova ve Gerova, 2021). Yabancı kaynaklarda “blended”, “mixed” veya “hybrid” olarak geçerken ülkemizde harmanlanmış, karma veya hibrit olarak geçmektedir (Mortera-Gutiérrez, 2006). Çevrimiçi öğrenme ortamının ve yüz yüze öğrenme ortamının sahip oldukları avantajlardan yararlanarak dezavantajları en aza indirmek için hibrit öğrenme önemli bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Kristanto, 2017). Yüz yüze eğitim ile çevrimiçi eğitim modellerinin bir arada kullanılması bireylerde yaparak-yaşayarak ve otantik öğrenmeler gerçekleştirmektedir (Doering ve Veletsianos, 2008).

Valiathan (2002) hibrit öğrenme modeli metotlarını üçe ayırarak ele almıştır. Bu metodlar hibrit eğitim modelinde öğrenme uygulamalarının planlanması konusunda araştırmacılara fikir vermektedir. Buna göre;

- Hibrit öğrenme, öğrenme alanı için beceri geliştirme amacı ile uygulanabilmektedir. Bu uygulama şekli “beceri odaklı uygulama modeli” olarak adlandırılmaktadır. Beceri odaklı uygulama modelinde geleneksel sınıf ortamında dersin temel konularına ek olarak öğrencilerin kullanımına elektronik kitaplar, simülasyonlar, web tabanlı kurslar, makaleler veya basılı kitaplar sunulabilmektedir. Buna ek olarak öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen etkileşimini artırmaya yönelik tartışma forumları veya eposta sistemleri kullanılabilir. Kendi kendine öğrenme ile yüz yüze öğrenme bu modelde harmanlanmaktadır.
- Hibrit öğrenme, öğrenme alanı için tutum geliştirme amacı ile uygulanabilmektedir. Bu uygulama şekli “tutum/davranış odaklı model” olarak adlandırılmaktadır. Tutum/davranış odaklı modelde çevrim içi iş birlikçi öğrenme aktiviteleri ile geleneksel sınıf öğretiminin desteklenmesi söz konusudur. Bu durumda öğrenme içeriği gerekli davranışların sağlanmasına ve yeni tutumlar geliştirmeye uygun olarak tasarlanmalıdır.
- Hibrit öğrenme, bireylerin hızlı karar verme kabiliyetlerini geliştirmek amacı ile uygulanabilmektedir. Bu uygulama şekli “yetenek odaklı model” olarak adlandırılmaktadır. Yetenek odaklı modelde uygun şekilde tasarlanan ortam içerisinde öğrencilerin bir alan uzmanı danışmanlığında yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleştirmelerine olanak tanımak gerekmektedir. Öğrencilerin birbirleri ile karşılıklı olarak tartışma forumu, eposta, anlık mesaj, sohbet araçları gibi çevrim içi teknolojiler sayesinde sürekli etkileşimde olmaları sağlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen hibrit eğitim modelleri ile pandemi durumunda Türkiye’de uygulanan seyreltilmiş eğitim programı karşılaştırıldığında, seyreltilmiş eğitim programının bu modeller ile tam anlamıyla bir benzerlik göstermediği görülmektedir. Seyreltilmiş eğitim programında geleneksel eğitim ortamları çevrim içi destek araçları ile birlikte desteklenmiş olsa da temel odak öğrenci sayısının azaltılarak bulaş durumunu kontrol altına almak ve eğitim sürecini devam ettirebilmektir. Seyreltilmiş eğitim programında sınıflardaki öğrenci sayıları düşürülerek ders süreleri azaltılmıştır. Böylelikle eğitim sürecinin pandemi şartlarına daha uygun hale getirilerek sürdürülebilirliği sağlanmıştır.

Türkiye’de seyreltilmiş eğitim modeli duygusal bağ kurma gereksinimlerinin bulunması, okuma-yazma sürecinin önemi ve uzaktan bir şekilde öğretiminin güç olacağı düşüncesi nedeniyle ilk olarak birinci sınıf öğrencilerinde uygulanmıştır. Kritik sınıf değerlendirmesi yapılan ana sınıfı, birinci sınıf ve ikinci sınıf uyum haftası içerisinde 1 gün, sonraki haftalarda ise 2 gün okulda eğitimlerine

devam eden birinci sınıf öğrencilerinin sınıflarında ve okul servislerinde de düzenlemeye gidilerek mevcut sayı azaltılmıştır. Salgının yayılım durumu göz önünde bulundurularak bilim kurulu kararı ile 8. ve 12. Sınıflarda seyreltilmiş eğitim programı bünyesine ilk etapda dâhil edilen gruptan olmuşlardır. (MEB, 2020).

Yapılan alanyazın taramasında uluslararası literatürde seyreltilmiş eğitim programı yer almamaktadır. Bu model Türkiye’ye özgüdür. Türkiye’de konuya yönelik yapılan araştırmaların hibrit eğitim modellerini tanımlamaya yönelik (Ünsal, 2010), hibrit eğitim modellerinin başarı ve motivasyon üzerindeki etkililiğini araştıran (Ertuğrul, 2007; Uluyol ve Karadeniz, 2009), etkili hibrit öğrenme ortamları geliştirmeye yönelik (Dağ, 2011) ve hibrit öğrenme çalışmaları üzerine yapılmış meta analiz çalışmalarına (Korucu ve Kabak, 2020) rastlanmaktadır. Fakat yapılan alanyazın taramasında bir hibrit eğitim modeli olan ve pandemi sürecinde uygulamaya konulan seyreltilmiş eğitim programının ilkökul birinci sınıf düzeyinde temel paydaşlar olan öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca eğitim sürecinin temelini oluşturan okuma yazma becerisinin edinildiği ilkökul birinci sınıf düzeyinde hibrit eğitim sürecine yönelik araştırmaların oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu araştırmanın çoklu veri kaynağından yararlanması, farklı bakış açılarını eş zamanlı olarak incelemesi ve bu süreci günümüz eğitim paradigmasındaki farklılaşma açısından değerlendirmesi yönüyle önemli olduğu ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu açıdan araştırmada pandemi döneminde seyreltilmiş eğitim programı adıyla uygulanan hibrit eğitim modelinde ilkökul birinci sınıf okuma-yazma öğretimi sürecinin tanımlanması amaçlanmıştır.

Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda “COVID-19 pandemisi sürecinde uygulanan hibrit eğitim modeli ilkökul birinci sınıf okuma yazma eğitimi sürecini nasıl etkilemiştir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Alt araştırma soruları:

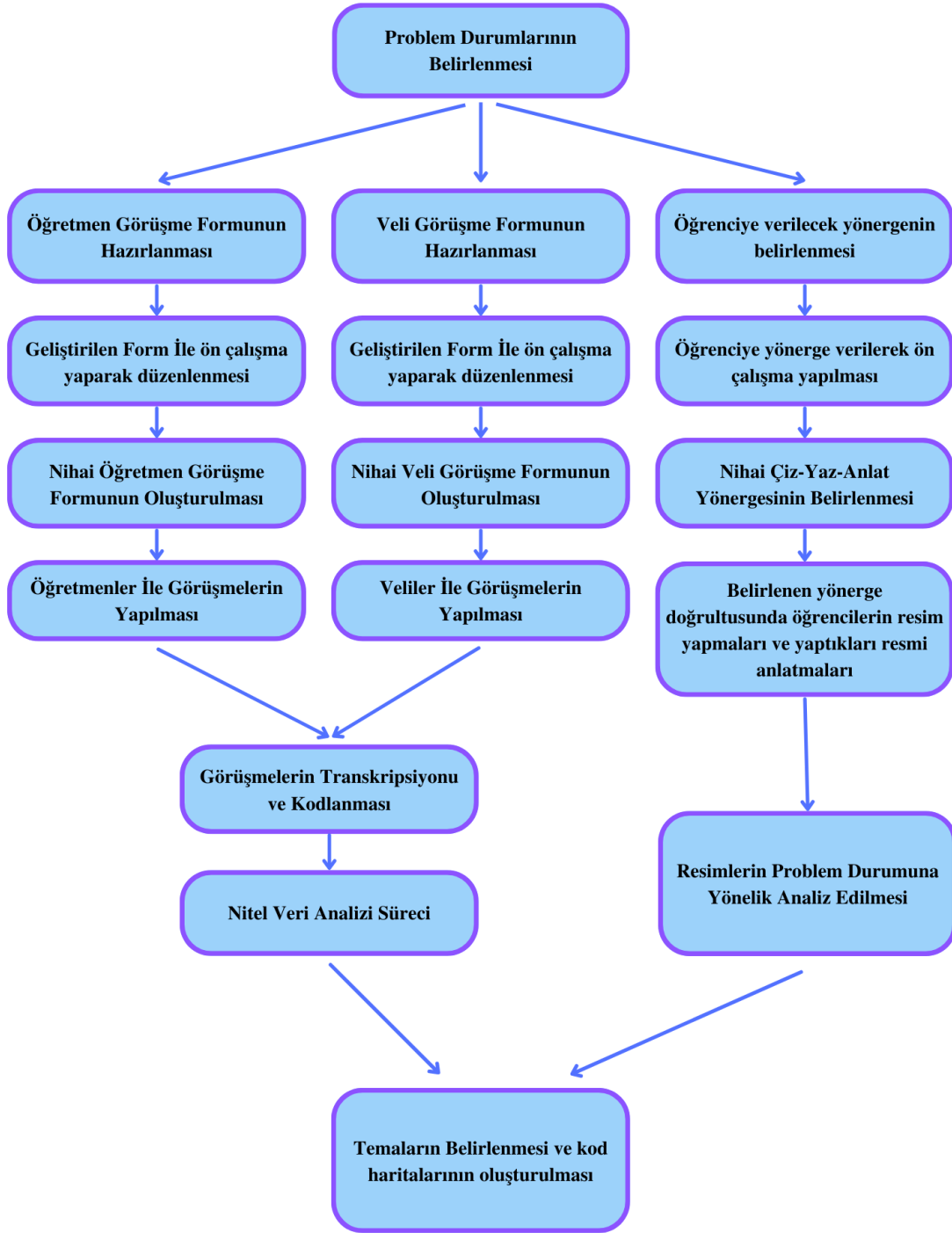
Covid 19 pandemisi sürecinde “Seyreltilmiş Eğitim” şeklinde uygulanan hibrit eğitim modeli;

1. Okuma yazma sürecini öğrenci açısından nasıl etkilemiştir?
2. Okuma yazma sürecini öğretmen açısından nasıl etkilemiştir?
3. Okuma yazma sürecini veli açısından nasıl etkilemiştir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu makalede bir hibrit eğitim modeli olarak nitelendirilebilecek seyreltilmiş eğitim programının ilkökul birinci sınıf okuma yazma sürecine etkisinin, eğitim sürecinin paydaşları olan veli, öğretmen ve öğrencilerin gözünden bütüncül şekilde tanımlanması amacıyla durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışmaları, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesinde çalışan ve durumları çok yönlü, derinlemesine ve sistemli bir şekilde ele alan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 2017). Farklı bir ifade ile durum çalışmaları araştırmacıların doğrudan kaynağından elde ettikleri veriler doğrultusunda, gerçek hayattaki olayları belirli bir bağlamda yakından incelemelerine, bu olayların anlamlı ve bütünsel niteliklerini ortaya koymak için detaylıca bir inceleme ve soruşturma yapmalarına imkân tanımaktadır (Creswell, 2016; Fidel, 1984; Yin, 2017; Zainal, 2007). Bu araştırmadaki temel bağlam pandemi süreci hibrit eğitim modelidir. Araştırmada süreçten doğrudan etkilenen üç ana unsur olan öğretmen, veli ve öğrenciden elde edilen verilerdir. Bu çalışmada durum çalışması desenlerinden iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Tek bir durum içinde, çoğu kez birden fazla konu veya alt birim bulunabilir. Bu durumda, birden çok analiz birimi söz konusu olmaktadır. Buradaki ayırım, araştırmacının bir durum çalışmasında, ilgili durumu, tek bir ünite ve bütüncül olarak ele alması veya bir durum içinde bulunabilecek birden çok alt birime yönelmesi ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu durum çalışması türünün tercih edilme nedeni veri toplama kaynaklarının mevcut durumdan en çok etkilenen ve birbirlerini en yüksek düzeyde etkileyen aynı zamanda eğitim sürecinin temel paydaşları olan öğretmen, öğrenci ve velilerin katılımcı olarak seçilmiş olmasıdır. Aşağıda gösterilen Şekil 1’de mevcut araştırmanın yürütülmesi sürecinde araştırmacıların gerçekleştirdiği durumlar aşamalar halinde belirtilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Süreci

ÇALIŞMA GRUBU

Katılımcılar, araştırmının amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin olduğu düşünülen durumların seçilmesi ve derinlemesine araştırılmasına olanak sağlayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme; örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, 2012). Kartopu örnekleme yönteminde ise çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans bir kişi seçilmekte ve bu kişi aracılığı ile diğer kişilere ulaşılmaktadır (Patton, 2002). Araştırmanın pandemi sürecinde yürütülmesi ve elde edilen verilerin bütün süreci kapsamaya amacıyla araştırma verilerini 2021 yılı bahar dönemi bitiminden itibaren toplanmasına karar verilmiştir. Okulların tatil olması nedeni ile referans bir öğretmenden yola çıkarak diğer öğretmenlere ulaşılmıştır. Devam eden süreçte öğretmenlerin referans olduğu veli ve öğrencilere ulaşılmıştır. Bu süreç kartopu örnekleme yönteminin kullanım amacını ifade etmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu 44 ilkökul birinci sınıf öğrencisi, 30 ilkökul birinci sınıf öğretmeni ve 23 ilkökul birinci sınıfta öğrencisi bulunan veli oluşturmaktadır.

Ölçüt örnekleme yöntemi kapsamında öğretmenler için belirlenen dahil etme kriterleri “Daha önce ilkökul birinci sınıf öğretmenliği yapmış olmak” ve “Pandemi sürecinde ilkökul birinci sınıf öğretmeni olmak” tır. Hariç tutma kriteri ise “ilk kez ilkökul birinci sınıf öğretmenliği yapıyor olmak” tır. Kriterler doğrultusunda çalışma grubuna 30 öğretmen dâhil edilmiştir. Çalışma grubuna dâhil edilen öğretmenler ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 1.’de gösterilmiştir;

Tablo 1. Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Öğretmenler

Öğretmen	Kaçıncı kez birinci sınıf öğretmenliği yapıyor	Öğretmen	Kaçıncı kez birinci sınıf öğretmenliği yapıyor
Ö1	2	Ö16	2
Ö2	2	Ö17	2
Ö3	2	Ö18	2
Ö4	2	Ö19	2
Ö5	2	Ö20	2
Ö6	3	Ö21	3
Ö7	2	Ö22	2
Ö8	3	Ö23	3
Ö9	2	Ö24	3
Ö10	3	Ö25	4
Ö11	2	Ö26	2
Ö12	2	Ö27	4
Ö13	2	Ö28	2
Ö14	3	Ö29	2
Ö15	2	Ö30	2

Veliler için belirlenen “Daha önce ilkökul birinci sınıf öğrencisi velisi olmuş olmak” ve “Pandemi sürecinde ilkökul birinci sınıfa devam eden öğrencisi bulunmak” dâhil etme kriterleri ve “ilk kez ilkökul birinci sınıf velisi olmak” hariç tutma kriteri doğrultusundan araştırma grubuna 23 veli

dâhil edilmiştir. Araştırma grubuna dâhil edilen veliler ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 2.'de gösterilmiştir;

Tablo 2. Çalışma Grubuna Dâhil Edilen Veliler

Veli	Kaç kez ilkokul birinci sınıf velisi olduğu	Veli	Kaç kez ilkokul birinci sınıf velisi olduğu
V1	2	V13	2
V2	2	V14	2
V3	2	V15	2
V4	3	V16	2
V5	2	V17	2
V6	2	V18	3
V7	2	V19	2
V8	2	V20	2
V9	2	V21	2
V10	3	V22	2
V11	2	V23	2
V12	2		

“Pandemi sürecinde ilkokul birinci sınıf öğrencisi olmak” dâhil edilme kriteri doğrultusunda araştırmancın çalışma grubuna 44 öğrenci dâhil edilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları üç çeşittir. Öğretmen ve velilerden veri toplamak amacıyla mevcut çalışma bünyesinde yarı yapılandırılmış görüşme formları geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları görüşme esnasında belirlenen sorulara ek sorular sorma olanağı tanınması yönüyle yapılandırılmış görüşme formundan avantajlıdır. Ayrıca süreç içerisinde öngörülemez durumların ortaya çıkarılmasında etkilidir (Büyüköztürk, vd., 2012; Creswell, 2016; Yin 2017). Ballena (2021) farklı soru tiplerinden yararlanmanın görüşmeyi daha verimli ve etkin kılacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme formunda, açıklığa kavuşturan (açımlayıcı) ve belirleyen/tanımlayan (ana soru) soru tiplerine yer verilmiştir. Formlar geliştirilirken iki Türkçe alan uzmanı üç sınıf öğretmenliği alanında doktora öğrenimini tamamlamış akademisyen ve bir psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) alanında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Türkçe alan uzmanı ve PDR alan uzmanı görüşleri ile dil bilgisi ve anlamsal bütünlük kontrolleri yapılmış, sınıf öğretmenliği alan uzmanlarının görüşleri ile de soruların uygunluğu değerlendirilmiştir. Eğitim uzmanlarının görüşleri alındıktan sonra ön çalışma yapılmış, sorulara verilen yanıtlara göre tekrar ilgili alan uzmanları ile birlikte düzenleme yapılarak formlar nihai hallerine getirilmiştir. Öğrencilerde veriler ise çiz-yaz-anlat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Çiz-yaz-anlat tekniği, özellikle çocukların fikirleri ve kavramları nasıl açıkladığını ve anlamlandırıldığını anlamak amacıyla kullanılan nitel bir araçtır (Çekmez, Yıldız ve Bütüner, 2016). Çiz-yaz-anlat yöntemi alanyazında bireyler sözel olarak ifade edemedikleri ya da ifade etmekten çekindikleri duyguları resimler yoluyla açık bir şekilde ifade edebilmektedir şeklinde belirtilmiştir (Halmatov,2016). Bu doğrultuda ilkokul çocuklarının kendilerini sözel olarak rahat ifade edemeyeceği veya araştırma güvenilirliğini olumsuz yönde etkileyecek Hawthorne Effect gibi durumları en aza indirmek için çiz-yaz-anlat tekniği ile öğrencilerden veri

toplanmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Çiz-yaz-anlat tekniği için belirlenen “Bu yılki okul hayatını anlatan bir resim çiz” yönergesi PDR alan uzmanına sorularak araştırmanın amacına ve araştırma ana sorusuna uygunluğu değerlendirilmiştir.

Öğretmen görüşme formunda yer alan sorular aşağıdaki Tablo 3’de gösterilmiştir;

Tablo 3. Öğretmen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları

No	Soru	Soru Türü
1	Pandemi de gerçekleşen birinci sınıf okuma yazma öğretim sürecini geçmiş dönemler ile karşılaştırmız.	Ana Soru
2	Seyreltilmiş eğitim programı ile uzaktan eğitim sürecini karşılaştırdığınızda birinci sınıf öğrencileri üstünde ne gibi etkileri veya farklılıkları oldu?	Ana Soru
3	Sizce pandemi sürecinde eğitim nasıl olmalıydı?	Açımlayıcı Soru
4	Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin tamamı derslere katılım sağlayabildi mi, sağlayamayanlar için ne tarz uygulamalar yapıldı?	Ana Soru

Veli görüşme formunda yer alan sorular aşağıdaki Tablo 4’te gösterilmiştir;

1795

Tablo 4. Veli Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları

No	Soru	Soru Türü
1	Birinci sınıf eğitim sürecini çocuğunuz açısından değerlendiriniz?	Ana Soru
2	Çocuğunuzun okula giderek aldığı eğitim ile uzaktan aldığı eğitim arasında sizce ne gibi farklılıklar vardır?	Ana Soru
3	Seyreltilmiş eğitim programı açısından çocuğunuzu değerlendiriniz	Ana Soru
4	Çocuğunuzun maske kullanmasının okuma yazma sürecinde nasıl bir etkisi oldu?	Açımlayıcı Soru
5	Pandemi sürecinde çocuğunuzu okulla ilgili en çok üzen ve mutlu eden durumlar nelerdir?	Açımlayıcı Soru

VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler, Ağustos 2021 ile Ekim 2021 tarihleri arasında ilkokul birinci sınıf eğitimini tamamlayan öğrenciler, öğrencilerin velileri ve öğretmenleri aracılığıyla toplanmıştır. Bu dönemin bir kısmında okulların tatil döneminde olması sebebiyle veliler ve öğretmenler ile daha sakin ortamlarda birebir görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama sürecinde ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılarak görüşme yapılacak öğretmen, öğrenci ve veliler belirlenmiştir. Araştırmacılar

tarafından öğretmen ve veliler ile iletişime geçilerek araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra öğretmenler ve veliler ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, her bir görüşme yaklaşık 15-25 dakika sürmüştür. Bu süreçte, katılımcı görüşlerinin objektif olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formunda ifade edilmesi açısından sadece katılımcılardan gelen sorular kısa ve açık bir şekilde yanıtlanmış, kendilerine herhangi bir yönlendirmede bulunulmamıştır. Görüşme sonucunda, elde edilen görüşler her bir katılımcıya sesli olarak okunmuş, eklemek ya da çıkarmak istedikleri bir görüş olup olmadığı sorularak katılımcı teyidi alınmıştır. Öğrencilere ise “Bu yılki okul hayatını anlatan bir resim çiz” yönergesi verilerek süre sınırı tanınmadan resim yapmaları istenmiş, resimlerini bitirmelerinin ardından yaptıkları resmi anlatmaları istenmiştir. Öğrencilerin resimleri ile ilgili anlattıkları ifadeler araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir.

GEÇERLİLİK GÜVENİLİRLİK

Araştırma, Bryman (2008) tarafından ifade edilen nitel araştırma geçerlilik ve güvenilirlik varsayımları temel alınarak tasarlanmıştır. Araştırma sürecinde, bulguların doğruluğunu (geçerliliğini) ve tekrarlanabilirliğini (güvenirliliğini) artırmaya yönelik önlemler alınmıştır. Bu önlemler kapsamında araştırma süreci kısaca özetlenmeye çalışılmış sonrasında sözü edilen önlemler aşağıda belirtilmiştir;

Araştırmanın ana ve alt soruları net bir şekilde tanımlanmıştır. Araştırmada kullanılacak olan desen alanyazınla desteklenerek gerekçeleri ile açıklanmıştır. Araştırma veri toplama araçları ve bu araçların geliştirme süreçleri uzman görüşleri de alınarak tasarlanmış ön uygulama sonrasında gerekli revizyon yapılarak nihai haline getirilmiştir. Veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve resim yorumlama sürecinde ilgili alan uzmanları görüşlerine başvurulmuştur. Bütün süreçler alanyazınla desteklenerek, gerekli yerlerde uzman görüşlerine başvurularak araştırma süreçleri yürütülmüştür. Veri analizinde bu çalışmanın araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması süreci ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırma modelinin belirlenmesinde belirlenen amaç doğrultusunda modelin uygunluğu alanyazınla desteklenerek ifade edilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde dahil etme ve hariç tutma kriterleri çalışma grubu başlığı altında araştırma sorusuna uygun olarak ifade edilmiştir. Veri toplama sürecinde görüşmelerden elde edilen yanıtlar transkripsiyonu yapıldıktan sonra katılımcının onayına sunulmuştur. Kodlama süreci iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak ön kodlamaları gerçekleştirilmiş daha sonra yapılan kodlamalar karşılaştırılmıştır. Araştırmanın çiz-yaz-anlat sürecinde elde edilen bulgular bir uzman tarafından kodlanmış olup bu durum araştırmanın sınırlılığıdır. Veri analizinde öğretmen veli ve öğrencilerden elde edilen bulgular karşılaştırılarak mevcut durum bütüncül bir şekilde ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma problem durumu, yöntem, bulgular, sonuç ve tartışma bölümleri literatür ile desteklenerek ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Araştırmanın nitel bir araştırma olması ve mevcut çalışmanın yürütüldüğü tarihsel zamanın farklı ve özel bir zaman dilimi olması araştırmanın tekrar edilebilirliğini engellemektedir. Buna karşın oluşacak benzer koşullar için bütün araştırma süreçleri ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.

Elde edilen kodlar katılımcı görüşleri ve öğrenci resimleri ile desteklenerek araştırmanın inandırıcılığı artırılmaya çalışılmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın analizi Miles ve Huberman (1994) tarafından tanımlanan içerik analizi yönergelerine uygun şekilde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacılar tarafından ilk olarak katılımcılardan görüşme formları aracılığı ile toplanan ve her bir katılımcıya teyit ettirilen veriler kelimesi kelimesine bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Transkripsiyon işleminden sonra metinler üretilmiş ve araştırmacılar tarafından bu metinler detaylı şekilde okunmuştur. Yapılan okumaların ardından veriler doğrultusunda ilk kod listesi oluşturulmuştur. İlk kod listesinin teorik altyapısını geliştirmek için araştırmacılar tarafından alanyazın okumaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra tekrardan veriler incelenmiştir. Böylece alanyazına dayalı ana kod listeleri geliştirilmiştir. Araştırmacıların birbirlerinden bağımsız şekilde gerçekleştirdikleri kod listeleri birbirleri ile karşılaştırılmış ve görüş farklılığı olan kodlarda karşılıklı ikna yoluna gidilmiştir. Sürecin sonunda oluşturulan nihai kod listesi maske kullanımı, okumaya geçiş süreci ve pandemi de eğitim sürecinin genel değerlendirmesi temaları oluşturularak bulgular bölümünde raporlanmıştır. Öğrencilerden çiz-yaz-anlat tekniği ile toplanan veriler ise resim analizi alanında uzman kişi tarafından hedeflenen temalar doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde MaxQDA programı tercih edilmiştir. Bu program tercih edilme sebebi verilerin sistematik bir şekilde işlenmesine, değerlendirilmesine ve yorumlanmasına imkân tanınmasıdır.

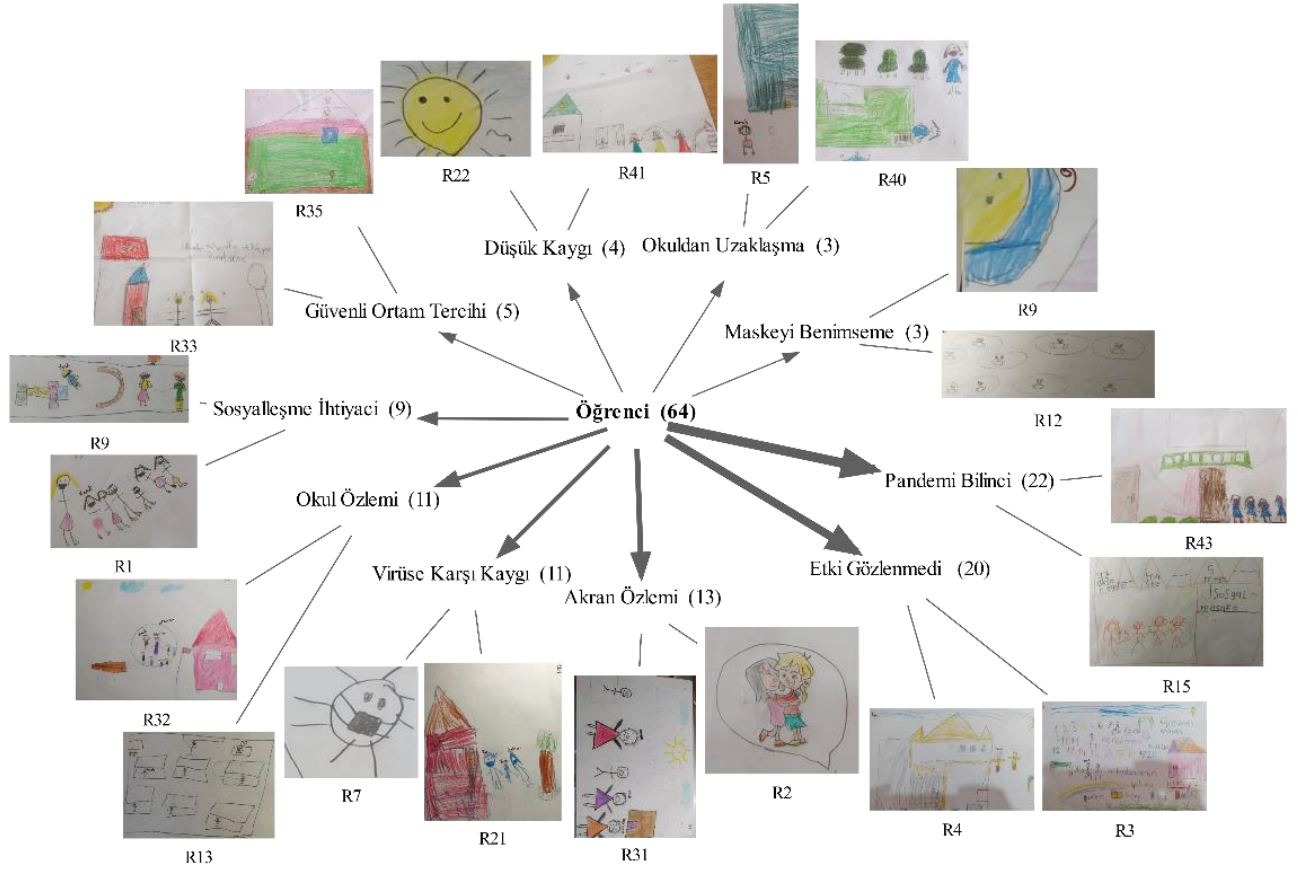
BULGULAR

Pandemi süreci içerisinde uygulanan hibrit eğitim modelini tanımlamaya yönelik gerçekleştirilen bu çalışmada, bu eğitim sürecinin temel elemanları olan öğrenci, öğretmen ve veliler ile detaylı görüşmeler yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler ve öğrencilerden çiz-yaz-anlat yöntemi aracılığıyla ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Bu bölümde sürecin tanımlanması yönelik elde edilen bulgular öğrenci, öğretmen ve veli başlıkları altında açıklanmıştır.

Pandemi Süreci Hibrit Eğitim Modeline Yönelik Öğrenci Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

44 ilkokul birinci sınıf öğrencisine “Bu yıl okul hayatını anlatan bir resim çiz” yönergesi sunulurken herhangi bir süre veya farklı bir kısıtlamaya tabi tutulmadan resim yapmaları istenmiştir. Resimlerini tamamladıklarını belirttikten sonra araştırmacı çocuktan yaptığı resmi anlatmasını isteyerek resimle ilgili notlar almıştır. Her çocuk için bireysel gerçekleştirilen bu süreç sonunda resimler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonrasında elde edilen bulgular birbirinden bağımsız araştırmacılar tarafında kod tekrar kod ve görüş birliği görüş ayrılığı ilkelerine bağlı kalınarak kodlanmıştır.

Gerçekleştirilen kodlama ve analiz süreci ardından 44 öğrenciden elde edilen bulgular ile 64 sıklık ve 10 farklı kod oluşturulmuştur. Dağılım sıklığına göre bu temalar “pandemi bilinci” “etki gözlenmedi” “akran özlemi” “virüse karşı kaygı” “okul özlemi” “sosyalleşme ihtiyacı” “güvenli ortam tercihi” “düşük kaygı” “okuldan uzaklaşma” ve “maskeyi benimseme” şeklindedir. Oluşturulan sıklık ve kodlar aşağıdaki Şekil 2’de gösterilmiştir;

Şekil 2. Öğrenci- Pandemi Durumuna Yönelik Kod Dağılımı

Pandemi durumuna, maske kullanımına ve eğitim şekline yönelik herhangi bir etki barındırmayan resimler “etki gözlenmedi” teması olarak kodlanmıştır. Toplamda 20 resimde herhangi bir etkiye rastlanmamıştır.

22 resimde çocukların pandemiye yönelik bilince sahip oldukları saptanmış ve “pandemi bilinci” teması olarak kodlanmıştır. Pandemi bilinci teması olarak kodlanan Öğrenci 15’in anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 15- “Sosyal mesafe ve maskeyi çizdim. Yoksa korona oluruz. Okulu çok seviyorum” şeklinde çizdiği resmi açıklamıştır.

13 resimde arkadaşlarına duyulan özlem duygusunun ağır bastığı saptanarak “akran özlemi” teması olarak kodlanmıştır. Akran özlemi teması olarak kodlanan Öğrenci 2’nin anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 2- “Arkadaşlarımla oyun oynamayı özlediğimi çizdim. Korona yüzünden okullar kapalı ve koronanın ne zaman biteceğini düşünüyorum” şeklinde çizdiği resmi açıklamıştır.

11 resimde öğrencinin virüse karşı kaygı duyduğu saptanmış ve “virüse karşı kaygı” teması olarak kodlanmıştır. Virüse karşı kaygı teması olarak kodlanan Öğrenci 7’nin anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 7- “Virüs olduğu için okula gelemiyorum, virüs bütün dünyayı sardı. Okulda kimse yok, güneşe maske çizdim. Babam işe gitmiyor evde oturuyor” şeklinde açıklamıştır.

11 resimde öğrencilerin okula karşı duydukları özlem duygusunun ağır bastığı saptanmış ve “okula özlem” teması olarak kodlanmıştır. Okula özlem olarak kodlanan Öğrenci 32’nin anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 32- “Okulumu, arkadaşlarımı, öğretmenimi ve okulumuzda oturduğumuz yeri çizdim. Ağzımda maske var. Okulu özliyorum, okul güzel bir yer. Okulda dersleri daha iyi anlıyorum” şeklinde açıklamıştır.

9 resimde öğrencilerin birlikte vakit geçirme ve oyun oynama gibi sosyalleşme faaliyetlerine duyulan özlemin ağır bastığı saptanmış ve “sosyalleşme ihtiyacı” teması olarak kodlanmıştır. Sosyalleşme ihtiyacı olarak kodlanan Öğrenci 9’un anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 9- “Öğretmenin ders anlatmasını ve bahçede oynamayı seviyorum. Hareket etmeyi seviyorum. Bahçede herkesle oynamak çok güzel” şeklinde açıklamıştır.

5 resimde öğrencilerin virüs bulaşma ihtimaline karşın kalabalık ortam tercihlerinden uzaklaştığı ve daha güvenli ortamlara yönelim gösterdikleri saptanmış ve “güvenli ortam tercihi” teması olarak kodlanmıştır. Güvenli ortam tercihi olarak kodlanan Öğrenci 35’in anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 35- “Virüs olduğu için okullar kapalı ve arkadaşlarımla oyun oynamıyorum. Derslere evimde canlı ders ile giriyorum, dışarı çok kalabalık ve kötü bu yüzden kendimi evde çizdim” şeklinde açıklamıştır.

4 resimde pandemi durumuna yönelik öğrencilerin kaygı düzeylerinin olmadığı veya düşük düzeyde olduğu saptanmış ve “düşük kaygı” teması olarak kodlanmıştır. Düşük kaygı olarak kodlanan Öğrenci 22’nin anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 22- “Okul çok güzel, okulu seviyorum. Bende okulumu çizdim” şeklinde açıklamıştır.

3 resimde pandemi gereklilikleri sebebiyle öğrencilerin okula yönelik tutumlarında ve aidiyetlerinde düşüş saptanmış ve “okuldan uzaklaşma” teması olarak kodlanmıştır. Okuldan uzaklaşma teması olarak kodlanan Öğrenci 40’ın anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 40- “Evde bilgisayarı çizdim, canlı derse katılacağım. Canlı derse evden girmek iyi” şeklinde açıklamıştır.

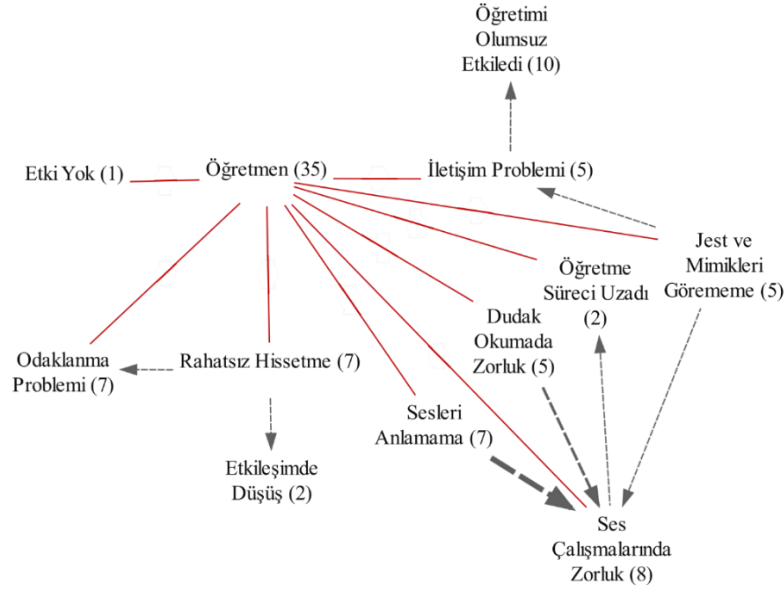
3 resimde ise öğrencilerin okul hayatlarında maskenin iyice yer edinerek benimsedikleri saptanmış ve “maskeyi benimseme” teması olarak kodlanmıştır. Maskeyi benimse teması olarak kodlanan Öğrenci 12’nin anlatımı aşağıda belirtilmiştir;

Öğrenci 12- “Resmimde maske takmayı anlattım, öğrencileri bulut olarak çizdim ve hepsi maskeli çok güzel. Maske takmamız gerek” şeklinde açıklamıştır.

Pandemi Süreci Hibrit Eğitim Modeline Yönelik Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerin analiz edilmesiyle “maske kullanımı”, “okumaya geçiş” ve “genel değerlendirme” temaları oluşturulmuştur.

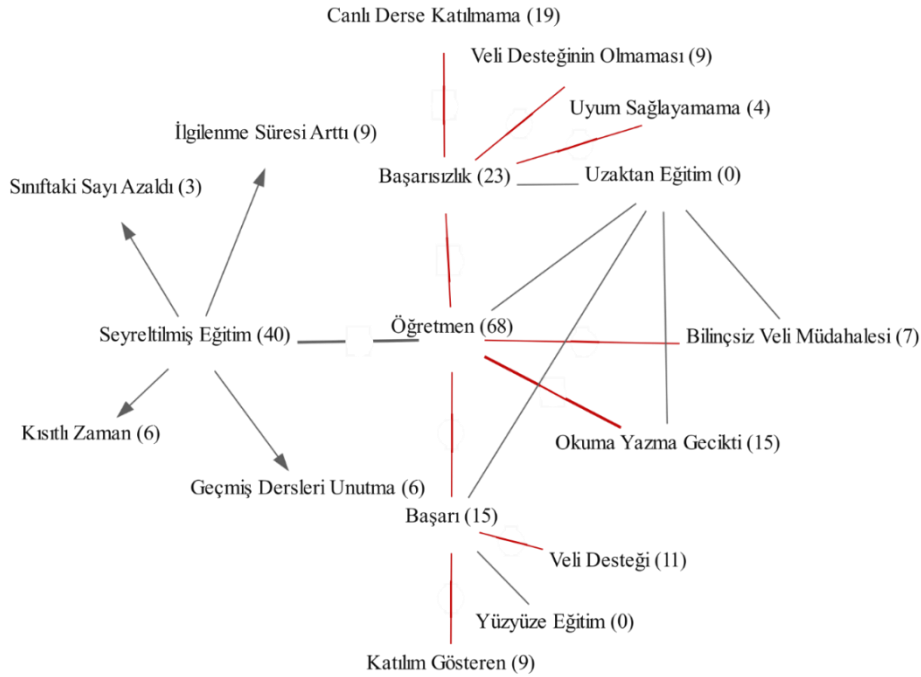
Öğretmenler ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda maske kullanımının öğrenciler üzerindeki etkilerini gösteren kod haritası aşağıdaki Şekil 13’de gösterilmiştir;

Şekil 3. Öğretmenlerin Maske Kullanımına Yönelik Görüşlerinin Kod Haritası

Şekil 13 incelendiğinde maske kullanımının öğrencilerde rahatsızlık hissetmelerine ve bu rahatsızlık sonucunda odaklanma problemleri ve etkileşimde düşüş yaşandığı belirlenmiştir. Maske kullanımı dolayısıyla öğrencilerin çıkardıkları sesleri anlamama, dudaklarını okuyamama, jest ve mimiklerini görememe gibi durumların ise ses çalışmalarında zorluk olmasına bu durum sonucunda ise öğretim sürecinin uzadığını görülmüştür. Bu durumlar sonucunda yaşanan iletişim problemleri ile birlikte maske kullanımının genel olarak öğretim sürecinde olumsuz etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

Öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmelerin analizi sonucunda öğrencilerin okumaya geçiş süreci ile ilgili oluşturulan kod haritası aşağıdaki Şekil 14’de gösterilmiştir;

Şekil 4. Öğretmen Okumaya Geçiş Süreci Kod Haritası

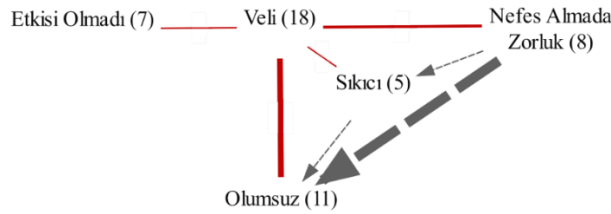

öğrencilerdeki motivasyon bozukluğu, akranlarından ve sosyallikten uzak kalması, kaygı ve stres durumları, okuldan soğuma, evden çıkamama ve uyum sağlayamama gibi sebeplerin etki ettiği belirlenmiştir. Ayrıca uzaktan eğitim sonucunda yaşanan okuldan soğuma, evden çıkamama ve uyum sağlayamama gibi durumların öğrencilerin okula, öğretmene ve arkadaşlarına karşı adaptasyonda güçlük yaşadıklarına sebep olduğuna ulaşılmıştır. Uygulanan seyreltilmiş eğitim programı ile birlikte öğrencilerle ilgilenme süresinin arttığı ve bu durum sonucunda iletişimin daha iyi, sürecin daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Fakat seyreltilmiş eğitim programı içerisindeki yüz yüze eğitime ayrılan vaktin kısıtlı olması geçmiş derslere unutmaya ve dolayısıyla öğrencilerin evde tekrar yapmalarının gerekli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca tamamen yüz yüze eğitimin, uygulanan seyreltilmiş eğitim programından daha iyi olduğu saptanmıştır.

Pandemi Süreci Hibrit Eğitim Modeline Yönelik Veli Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Veliler ile yapılan analiz edilmesiyle “maske kullanımı”, “okumaya geçiş” ve “genel değerlendirme” temaları oluşturulmuştur.

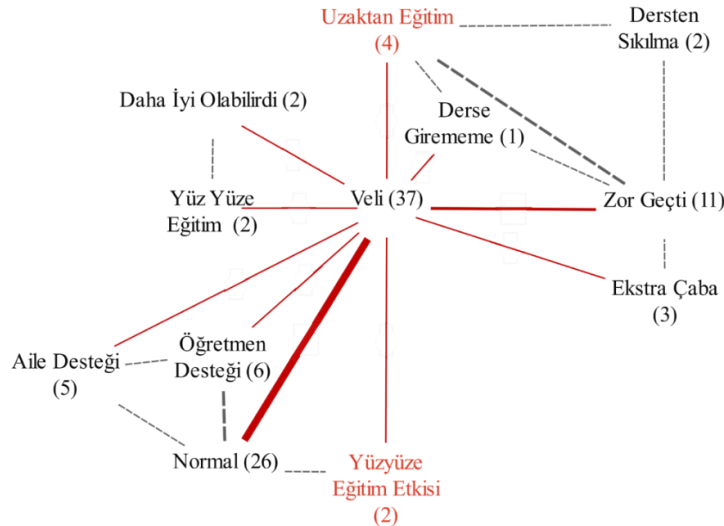
Velilerden elde edilen maske kullanımının öğrenciler etkisine yönelik bulgular doğrultusunda oluşturulan kod haritası aşağıdaki Şekil 16’da gösterilmiştir;

Şekil 6. Veli Maske Kullanımının Etkisi Kod Haritası

Şekil 16 incelendiğinde öğrencilerin bir kısmında maske kullanımının herhangi bir etkiye sebep olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte maske kullanımının nefes almada zorluğa sebep olduğuna dolayısıyla öğrenciler için sıkıcı olduğu ve olumsuz etkilere sahip olduğu saptanmıştır.

Velilerden elde edilen, ilkökul birinci sınıf öğrencilerin okumaya geçiş sürecine yönelik oluşturulan kod haritası aşağıdaki Şekil 17’de gösterilmiştir;

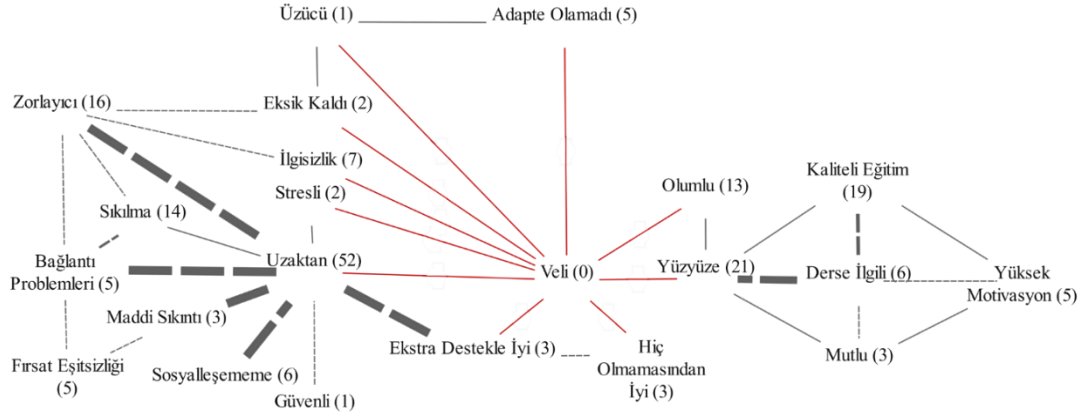

Şekil 7. Veli Okumaya Geçiş Süreci Kod Haritası

Uzaktan eğitimde derse girememe, dersten sıkılma ve ekstra çaba gerekliliği dolayısı ile öğrencilerin okumaya zor geçtikleri saptanmıştır. Sürecin yüz yüze eğitimle daha iyi olacağı belirlenmiştir. Okumaya normal zaman zarfında geçenlerin ise aile ve öğretmen desteği gördükleri, yüz yüze eğitim yapılan dönemin olumlu etkisiyle gerçekleştiği belirlenmiştir.

Velilerden elde edilen, ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin geçirdikleri eğitim döneminin genel değerlendirmesine yönelik oluşturulan kod haritası aşağıdaki Şekil 18’de gösterilmiştir;

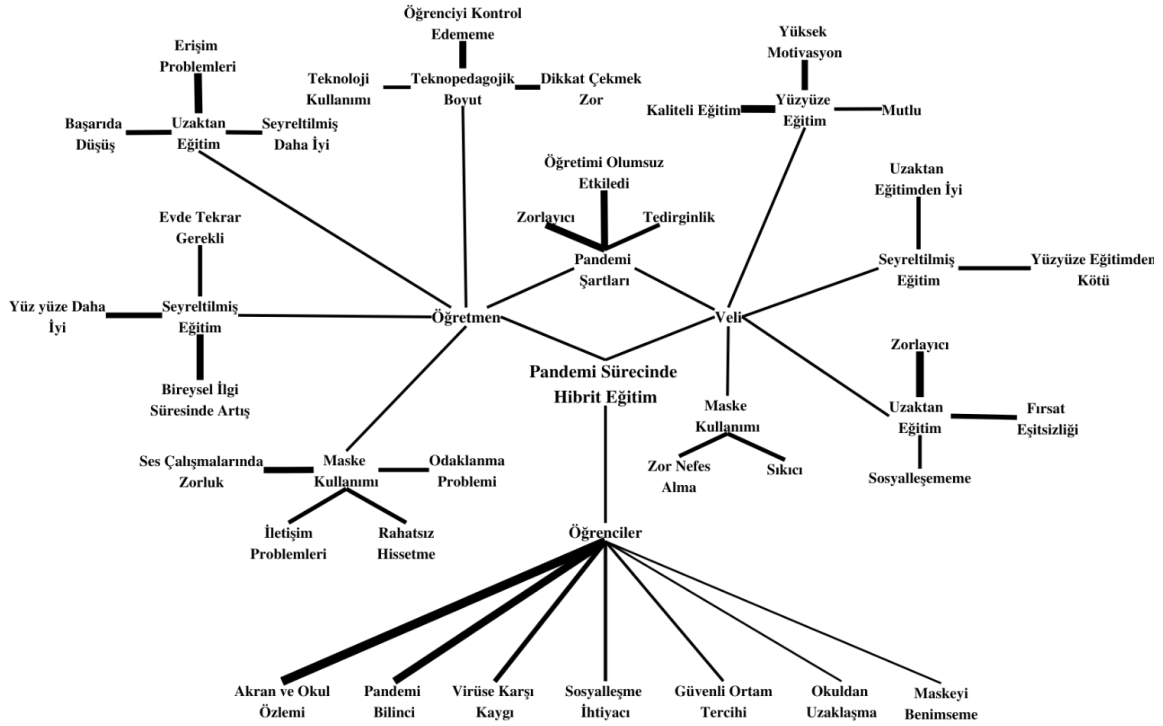

Şekil 8. Veli Pandemi Sürecinde Eğitim Genel Değerlendirme

Velilerin pandemi sürecinde eğitimi yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim olmak üzere iki kategoride değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim programının hiç olmamasından iyi olduğu ve ekstra destekle daha iyi olabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte uzaktan eğitim sürecinde maddi yetersizlikler doğrultusunda bağlantı problemleri yaşandığı bunun da fırsat eşitsizliği oluşturduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yaşanan bağlantı problemleri öğrencilerin dersten sıkılmasına, sıkılma durumunun yanında süreç içerisinde yaşanan ilgisizlik ve derslerde eksik kalma gibi durumlar ile sürecin zorlayıcılığına sebep olduğu belirlenmiştir. Bu durumlar sonucunda ise bazı öğrencilerin adapte olamama gibi durumlar ile karşılaştığı görülmüştür. Yüz yüze eğitimin ise olumlu olduğu, yüz yüze eğitimde öğrencilerin daha mutlu, motivasyonlarının daha yüksek ve derslere karşı daha ilgili olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Bulguların Özetlenmesi

Bu başlık altında araştırma kapsamında elde edilen bulguların genel olarak bir özeti sunulmuştur. Aşağıda yer alan Şekil 19’da öğretmen, öğrenci ve velilerin pandemi döneminde uygulanan hibrit eğitim sürecine yönelik genel görüşleri gösterilmiştir;

Şekil 9. Pandemi Sürecinde Hibrit Eğitim

Öğrencilerin pandemi sürecinde uygulanan hibrit eğitim modelinde okulda geçirdikleri sürenin azalması ve akranlarından uzak kalmaları sebebi ile okula ve akranlarına karşı özlem duydukları görülmektedir. Bu durumun öğrencilerde sosyalleşme ihtiyacı oluşturduğu ve okula adaptasyon sürecini olumsuz etkileyerek okuldan uzaklaşmalarına sebep olduğu belirlenmiştir. Ayrıca süreç içerisinde öğrencilerin pandemi durumuna karşı bilinç geliştirdikleri ve virüse karşı kaygı duydukları görülmektedir. Virüse karşı duyulan kaygı bazı öğrencileri güvenli ortam tercihinə yöneltmektedir. Ek olarak süreç içerisinde öğrencilerin bir kısmı maskenin hayatlarının bir parçası olduğunu düşünerek maskeyi benimsedikleri görülmektedir.

Öğretmenlerden elde edilen bulgular, pandemi sürecinde uygulanan hibrit eğitim modelinde maske kullanımının öğrencilerin dudak hareketlerini görmeye engel olduğu için ses çalışmalarında zorluğa neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca maskenin rahatsız edici özelliklerinden dolayı odaklanma ve iletişim problemlerine yol açtığı görülmektedir. Uygulanan seyreltilmiş eğitim programında sınıf mevcudunun azaltılması sonucunda öğretmenlerin öğrencilere ayırdıkları bireysel ilgi süresinde artış meydana gelmiştir. Fakat yüz yüze eğitime ayrılan sürenin kısıtlı olması öğretimin kalıcılığını olumsuz etkileyerek bazı öğrenciler için evde tekrarı gerekli kılmaktadır. Bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre yüz yüze eğitimin seyreltilmiş eğitimden daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Uzaktan eğitim süreci öğrencilerin genel başarısında düşüşe neden olmaktadır. Bu durumda etkili olan etmenlerden birinin ise yaşanan erişim problemleri olduğu belirlenmiştir. Bulgular doğrultusunda öğretmenlere göre seyreltilmiş eğitimin uzaktan eğitime göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Süreç içerisinde bazı öğretmenlerin teknoloji kullanımında zorluk yaşadığı belirlenmiştir. Derslerin çevrim içi platformlarda yürütülmesinin ise öğretmenler açısından öğrencinin dikkatini çekmenin zor oluşu ve öğrenciyi anlık olarak kontrol etmeye imkân tanımaması gibi olumsuzluklara yol açtığı görülmektedir.

Velilerden elde edilen bulgular, maske kullanımının zor nefes almaya ve öğrenciler için sıkıcı bir durum olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin motivasyonlarının ve mutluluk düzeylerinin yüksek

oluşu nedeniyle velilerin yüz yüze eğitimi “kaliteli eğitim” olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Uzaktan eğitimde ise maddi olanakların süreçte etki payının yüksek oluşu fırsat eşitsizliği yaratmaktadır. Uzaktan eğitimin veliler için zorlayıcı bir süreç olduğu görülmektedir. Ek olarak süreçte öğrencilerin sosyalleşemedikleri görülmektedir. Velilere göre seyreltilmiş eğitim programının yüz yüze eğitimden daha kötü ama uzaktan eğitimden daha iyi olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Pandemi şartlarının hem veli hem de öğretmen bulgularında ortak şekilde öğretimi olumsuz etkilediği, zorlayıcı olduğu ve paydaşlarda tedirginliğe yol açtığı görülmektedir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı pandemi döneminde uygulanan “seyreltilmiş eğitim programı” adlı hibrit eğitim modelinde okuma yazma öğretimi sürecinin tanımlanmasıdır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitimin paydaşları olan öğretmen, veli ve öğrencilere pandemi dönemindeki eğitim sürecinin bazı etkileri olduğu görülmüştür. Bu bölümde mevcut bulgular alanyazındaki diğer çalışmalar ile desteklenerek tartışılmıştır.

Öğrencilerden elde edilen bulgular sonucunda pandemi süreci içerisinde birinci sınıf eğitimini tamamlayan öğrencilerin büyük kısmında pandemi bilincinin oluştuğu görülmektedir. Bu duruma pandemi koşullarında bulaş riskini azaltmaya yönelik faaliyetlerin ve ebeveynlerin pandemi durumuna yönelik farkındalık düzeylerinin sebep olduğu düşünülebilir. Palalıoğlu ve Erbiyık (2022) tarafından pandemi sürecinde ebeveynlerin kaygı ve farkındalık düzeylerini saptamaya yönelik gerçekleştirilen çalışmada ebeveynlerin farkındalık ve kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgularda öğrencilerin okul ve akran özlemi çektikleri görülmüştür. Yeni bir sosyal çevre olan okulla ilk kez tanışmalarının ardından yüz yüze eğitime verilen ara ve sokağa çıkma kısıtlamalarının bu duruma sebep olduğu düşünülmektedir. Okul ve akranları ile olan etkileşimlerinin azalması sonucunda ise öğrencilerde sosyalleşme ihtiyacının oluştuğu görülmektedir. Tuzgöl Dost, Aslan ve Aslan (2022) benzer şekilde Covid-19 salgınının öğrencilerin okulun sağladığı sosyalleşme ortamlarından uzak kalmalarına neden olduğunu belirtmiştir, Horspool ve Lange (2012) uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sosyalleşme imkânlarının yetersiz ve kısıtlı olduğunu aktarmışlardır. Bu yönüyle mevcut araştırma alanyazındaki araştırmalar ile benzerlik göstermektedir.

Bunlara ek olarak bazı öğrencilerin resimlerine virüse karşı kaygılı oldukları yansımıştır. Bu durum sonucunda ise kaygı duyan öğrencilerin bir kısmında güvenli ortam tercihi oluştuğu görülmüştür. Bu durumlara Covid-19 virüsüne karşı veli ve öğretmenlerin korku duymasının yanı sıra süreçle daha önce karşılaşmamış olmasının sebep olduğu düşünülmektedir. İnci Kuzu (2020) ilkökul öğrencilerinin pandemi süreci içerisinde genel olarak kaygılı olduklarını belirtmiştir. Okatan ve Tagay (2021) hem velilerin hem de ilkökul öğrencilerinin süreç içerisinde kaygılı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Virüse karşı kaygı düzeyi düşük olan öğrencilerin ise virüs kavramını tam olarak kavrayamadıkları ve yerleşim merkezlerinden uzakta yaşıyor olabilecekleri durumunun neden olduğu düşünülmektedir. Pınarcıoğlu, Kanbak ve Şirine Önver (2021) kırsal alanda yaşayan insanların nüfus yoğunluğunun az olması ve bulaş riskinin daha düşük olması sebebiyle kendilerini daha güvende hissedebilecekleri ifade etmiştir.

Bazı öğrencilerden elde edilen bulgularda okuldan uzaklaşma durumu görülmüştür. Bu duruma öğrencilerin okul ile ilk kez karşılaştıkları süreçte yüz yüze eğitime ara verilmesi, pandemi gereklilikleri ve okulda geçirilen sürenin kısıtlanması gibi etmenlerin neden olduğu düşünülmektedir. Günbaş ve Gözüçük (2020) ilkökul çocuğu velilerinin pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile ilgili görüşlerine yönelik yaptıkları çalışma ile ilkökul öğrencilerinin okuldan uzaklaştıkları ve motivasyon

sorunları yaşadıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Tuzgöl Dost, Aslan ve Aslan (2022) pandemi sürecinin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerinden birinin ise okuldan soğuma olduğunu aktarmıştır.

Öğretmenlerden elde edilen bulgularda maske kullanımının öğrenciler ve öğretim açısından olumsuz etkilere sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencilerde maske kullanımının odaklanma problemlerine ve rahatsız hissetmelerine neden olduğu öğretmenlerin büyük bir kısmı tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca ses çalışmalarında maske kullanımının öğrencilerin dudak hareketlerinin görünmesini engellemesi nedeniyle zorluğa sebep olduğu belirlenmiştir. Yılmaz, Yılmaz ve Savaş (2021) maske kullanımının öğrenci ve öğretmen açısından zorlayıcı olduğu ve öğretmenlerin öğrencilerin söylediklerini anlamakta güçlük çektiklerini vurgulamaktadır.

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde dikkat çekme, dönüt verme ve erişim konusunda problem yaşadıkları görülmüştür. Bu durumun yüz yüze eğitime ara verilmesinin ardından uzaktan eğitim için gerekli teknolojik alt yapı ve eğitim sürecinin paydaşlarının hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersiz olmasının sebep olduğu düşünülmektedir. Özdoğan ve Berkant (2020) benzer şekilde eğitim paydaşlarının sürece hazır olmadığı bulgusunu aktarmışlardır. Keskin ve Özer Kaya (2020) öğrencilerin uzaktan eğitim sırasında iletişim problemleri ve teknik sorunlar yaşandığını belirtmiştir. De Paepe vd. (2018) uzaktan eğitim sürecinde meydana gelen dezavantajların teknik destek yetersizliğinden oluştuğu bulgusu aktarılmıştır. Koç (2020) uzaktan eğitimin dezavantajları yönlerinin öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişim sorunları, etkileşim eksikliği ve teknik problemler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim sürecinde öğrenci başarılarında düşüş yaşandığı ve seyreltilmiş eğitimin uzaktan eğitimden daha etkili olduğunu aktarmışlardır. Seyreltilmiş eğitim ile birlikte sınıflardaki yoğunluk azaltılmış ve bu durum öğrencilere yönelik bireysel ilgi süresinde artışa sebep olmuştur. Fakat yüz yüze ders saatlerinin kısıtlı olması okulda gerçekleştirilen öğretimin kalıcılık düzeyini olumsuz yönde etkilemiş ve evde tekrarın gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gewin (2020) Covid-19 pandemisi sürecinde öğretimsel olarak yaşanan problemlere çözüm olarak öğrenci ile sık temas kurma, geri bildirim davet etme, zor durumdaki öğrencilerin tespit edilerek desteklenmesi ve ders içi aktif katılımın sağlanarak etkileşimi artırmaya yönelik önerilerde bulunmuştur.

Velilerden elde edilen bulgular sonucunda pandemi süreci eğitimi içerisinde öğrencilerin maske kullanımı nefes almada zorluk yaşamalarına ve sıkılmalarına sebep olduğu görülmüştür. Chen vd. (2020) çocuklarda maske solunum güçlüğü, tahriş, rahatsızlık, sıcağın bunalma ve maskenin yüze tam oturmaması gibi durumlar ile karşılaştığı belirtmiştir. Velilerin birinci sınıf eğitim sürecini yüz yüze ve uzaktan olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Yüz yüze eğitimin velilerin gözünde kaliteli eğitim olduğu, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve motivasyonlarının daha yüksek olduğu veliler tarafından belirtilmiştir. Bu duruma öğrencilerin okul ile ilk kez karşılaştıkları süreç de bulunma isteklerinin yüksek oluşu, arkadaşları ile bir araya gelme istekleri ve gerçekleştirilen öğretimin daha kalıcı olmasının sebep olduğu düşünülmektedir. Özdoğan ve Berkant (2020) uzaktan eğitimde motivasyon kaybı yaşandığı bulgusunu aktarmışlardır. Uzaktan eğitimde ise velilerin süreci zorlayıcı olarak tanımladıkları saptanmıştır. Bu duruma yüz yüze eğitime ara verilmesi ile öğretmen veli etkileşiminin artması, velilere öğrencileri ile ilgili daha fazla sorumluluk yüklenmesinin sebep olduğu düşünülmektedir. Yıldız ve Vural (2020) ebeveynlerin eğitim düzeyinin pandemi döneminde desteklenmeye ihtiyaç duyan çocuklar arasında eşitsizliğe sebep olduğunu belirtmiştir. Eğitim düzeyi yüksek ebeveynler artan sorumluluklar karşısında çocuklarına daha rahat yardımda bulunurken eğitim seviyesi düşük ebeveynler bu durum karşısında zorluk çekebilmektedir. Albez ve Akan (2022) uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin evdeki öğrenme niteliğini ve katılımını yetersiz bulduklarını

belirtmiştir. Ayrıca Hargreaves (2020) ailelerin tüm gün evde çocukları ile birlikte kalmaları nedeniyle sorumluluklarının arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Yukarıda belirtilenlerin yanı sıra süreç içerisinde fırsat eşitsizliği yaşandığı belirlenmiştir. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeydeki veliler uzaktan eğitim için gerekli olan teknolojik cihaz ve internet hizmetlerini karşılamakta zorlanmış, öğrencilerin bir kısmı bu durum neticesinde derslerinden geri kalmıştır. Ramos-Morcillo vd. (2020) uzaktan eğitimde öğrencilerin eşit imkânlarla sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin şehirde yaşayan öğrencilere göre daha kısıtlı imkânlarla sahip olmalarının uzaktan eğitim sürecinde yaşanan dezavantajlardan biri olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlere benzer şekilde velilerin de seyreltilmiş eğitim programını “uzaktan eğitimden daha iyi”, “yüz yüze eğitimden daha kötü” şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda eğitim yöneticilerine aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

- Öğretmenlerin uzaktan eğitimde öğrencinin dikkatini çekme ve öğrenciyi kontrol etme durumlarında yaşadıkları zorluklara yönelik çevrim içi platformlara yönelik interaktif iyileştirmeler yapılması,
- Süreç içerisinde velilerin ve öğretmenlerin teknoloji kullanımında zorluk yaşamaları dolayısıyla eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda araştırmacılara aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

- Çevrim içi, yüz yüze ve uzaktan eğitimin etkililiğine yönelik deneysel desenli araştırmaların yapılması,
- Öğrencilerde maskenin kısıtlayıcılığının saptanmasına yönelik araştırmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albez, C. ve Akan, D. (2022). Uzaktan Eğitim Sürecinde Ailelerin Öğretici Ebeveynlik Becerilerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 47(209), 467-496. doi: 10.15390/EB.2022.10810
- Ballena, C. T. (2021). Qualitative research interviewing: Typology of graduate students' interview questions. *Philippine Social Science Journal*, 4(3), 96-112. doi:10.52006/main.v4i3.376
- Bryman, A. (2008). Of methods and methodology. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 3(2), 159-168.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Örnekleme yöntemleri*. <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf> adresinden erişildi.
- Chan, S. S., So, W. K., Wong, D. C., Lee, A. C. ve Tiwari, A. (2007). Improving older adults' knowledge and practice of preventive measures through a telephone health education during the SARS epidemic in Hong Kong: A pilot study. *International Journal of Nursing Studies*, 244(7), 1120-1127. doi:10.1016/j.ijnurstu.2006.04.019
- Chen, X., Ran, L., Liu, Q., Hu, Q., Du, X. ve Tan, X. (2020). Hand Hygiene, Mask-Wearing Behaviors and Its Associated Factors during the COVID-19 Epidemic: A Cross-Sectional Study among Primary School Students in Wuhan, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(8), 2893. doi:10.3390/ijerph17082893
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- De Paepe, L., Zhu, C. ve DePryck, K. (2018). Drop-out, retention, satisfaction and attainment of online learners of Dutch in adult education. *International Journal on E-Learning*, 17(3), 303-323. <https://www.learntechlib.org/p/174173/> adresinden erişildi.
- Deneui, D. ve Dodge, T. (2006). Asynchronous learning networks and student outcomes: The utility of online learning components in hybrid courses. *Journal of Instructional Psychology*, 33(4), 256-259. <https://www.learntechlib.org/p/99798/> adresinden erişildi.
- Doering, A. & Veletsianos, G. (2008) Hybrid online education. *Journal of research on Technology in Education*, 41(1), 23-41, doi: 10.1080/15391523.2008.10782521.
- Ertuğrul, U. S. T. A. (2007). Harmanlanmış öğrenme ve çevrimiçi öğrenme ortamlarının akademik başarı ve doyuma etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 1-15. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59525/856022> adresinden erişildi.
- Fidel, R. (1984). Vaka çalışması yöntemi: Bir vaka çalışması. *Kütüphane ve Bilgi Bilimi Araştırması*, 6 (3), 273-288.
- Funda, D. A. Ğ. (2011). Harmanlanmış karma öğrenme ortamları ve tasarımına ilişkin öneriler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 73-97. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59495/855161> adresinden erişildi.
- Gewin, V. (2020). Five tips for moving teaching online as COVID-19 takes hold. *Nature*, 580 (7802), 295-296, doi: 10.1038/d41586-020-00896-7.
- Günbaş, N., & Gözüküçük, M. (2020). Views of elementary school children's parents about distance education during the Covid-19 pandemic. *Sakarya University Journal of Education*, 10(3), 686-716. doi: 10.19126/suje.789705
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem.
- Hargreaves, A. (2020). What's next for schools after coronavirus? Here are 5 big issues and opportunities, <https://theconversation.com/whats-next-for-schools-after-coronavirus-hereare-5-big-issues-and-opportunities-135004> adresinden erişildi.
- Hatchett, R. J., Mecher, C. E. ve Lipsitch, M. (2007). Public health interventions and epidemic intensity during the 1918 Influenza pandemic. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(18), 7582- 7587. doi:10.1073/pnas.0610941104
- Holcombe, M. (2020). *Some schools closed for coronavirus in US are not going back for the rest of the academic year- CNN*. <https://edition.cnn.com/2020/03/18/us/coronavirus-schools-not-goingback-year/index.html> adresinden erişildi.
- Horspool, A., & Lange, C. (2012). Applying the scholarship of teaching and learning: Student perceptions, behaviours and success online and face-to-face. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(1), 73-88. doi: 10.1080/02602938.2010.496532
- İçişleri Bakanlığı. (2020). *65 Yaş ve Üstü ile Kronik Rahatsızlığı Olanlara Sokağa Çıkma Yasağı Genelgesi* <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi> adresinden erişildi.
- İnci Kuzu, Ç. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan ilkökul uzaktan eğitim programı (eba tv) ile ilgili veli görüşleri. *Journal of National Education*, 49. doi:10.37669/milliegitim.720556
- Kastornova, V. A. & Gerova, N. V. (2021). Use of hybrid learning in school education in France. *1st International Conference on Technology Enhanced Learning in Higher Education (TELE)*, 2021, 260-264, doi: 10.1109/TELE52840.2021.9482527.
- Keskin, M., & Özer-Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ikcusbfd/issue/55773/754174> adresinden erişildi.

- Kocayigit, A. ve Uşun, S. (2020). Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Burdur ili örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 285-299. doi:10.33692/avrasyad.662503
- Koç, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-39. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akuned/issue/52842/673438> adresinden erişildi.
- Korucu, A. T., & Kabak, K. (2020). Türkiye'de hibrit öğrenme uygulamaları ve etkileri: Bir meta analiz çalışması. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 88-112. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bited/issue/58421/803227> adresinden erişildi.
- Kristanto, A. (2017). The development of instructional materials e-learning based on blended learning. *International Education Studies*, 10(7), 10-17. doi:10.5539/ies.v10n7p10
- Lu, R., Wu, X., Wan, Z., Li, Y. Zuo, L., Qin, J. ...Zhang, C. (2020). Development of a novel reverse transcription loop-mediated isothermal amplification method for rapid detection of SARS-CoV-2. *Virologica Sinica*, 35, 344-347. doi:10.1007/s12250-020-00218-1
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). *Bakan Selçuk, Koronavirüs'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinantedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> adresinden erişildi.
- Morens, D. M., Folkers, G. K. ve Fauci, A. S. (2009). What is a pandemic?. *The Journal of Infectious Diseases*, 200(7), 1018-1021. doi:10.1086/644537
- Mortera-Gutiérrez, F. (2006). Faculty Best Practices Using Blended Learning in ELearning and Face-to-Face Instruction. *International Journal on ELearning*, 2006; 5(3); ProQuest Education Journals, 313-337. <https://www.learntechlib.org/p/6079> adresinden erişildi.
- Okatan, Ö. Ve Tagay, Ö. (2021). İlkokul Velilerinin Görüşlerine Göre COVID-19 Pandemisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 309-328. doi: 10.17860/mersinefd.922991
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43. doi: 10.37669/milliegitim.788118
- Palalıoğlu, R. M. Ve Erbyık, H. İ. (2022). İstanbul'da COVID-19 Pandemi Sürecinde Ebeveynlerin Farkındalık ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Türk Kadın Sağlığı ve Neonatoloji Dergisi*, 4(2), 47-63. doi: 10.46969/EZH.1104458
- Patton, Q. M. (2002). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage Publications.
- Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A. ve Şiriner Öner, M. (2021). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kırsal-Kentsel ve Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Uzaktan Eğitime Etkisi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(23), 28-48. <https://dergipark.org.tr/en/pub/msgsusbd/issue/69550/1107748> adresinden erişildi.
- Ramos-Morcillo A.J, Leal-Costa, C., Moral-García J.E & Ruzafa-Martínez, M. (2020). Experiences of nursing students during the abrupt change from face-to-face to e-learning education during the first month of confinement due to COVID-19 in Spain. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5519. doi:10.3390/ijerph17155519.
- Tuzgöl Dost, M., Aslan, H. ve Aslan A.M. (2022). Okul Psikolojik Danışmanlarına Göre COVID-19 Pandemi Sürecinin Öğrenci, Öğretmen ve Velilere Etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 47(211), 1-25. doi: 10.15390/EB.2022.10508
- Uluyol, A. G. Ç., & Karadeniz, Ş. (2009). Bir harmanlanmış öğrenme ortamı örneği, öğrenci başarısı ve görüşleri. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 60-84. <https://dergipark.org.tr/en/pub/yyuefd/issue/13711/165995> adresinden erişildi.

- UNESCO. (2020). *UNESCO's support: Educational response to COVID-19*. <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response> adresinden erişildi.
- Usta, E. (2007). *Harmanlanmış öğrenme ve çevrimiçi öğrenme ortamlarının akademik başarı ve doyuma etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünsal, H. (2010). Yeni bir öğrenme yaklaşımı: harmanlanmış öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(185), 130-137. <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36199/407092> adresinden erişildi.
- Valentine, D. (2002). Distance learning: Promises, problems, and possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(3), 28-40. doi:10.3390/educsci8010035
- Valiathan, P. (2002). Designing a blended learning solution. *Learning Circuits*. Retrieved June 28, 2010 from <http://www.learningcircuits.com/2002/aug2002/valiathan.html> adresinden erişildi.
- WHO. (2009). *Pandemic influenza preparedness and response: A WHO guidance document*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44123/9789241547680_eng.pdf?sequence=1&is%20Allowed=y adresinden erişildi.
- WHO. (2020). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> adresinden erişildi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A., ve Akar Vural, R., (2020). Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri. *Türk Tabipleri Birliği Covid-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporu*, 556-565. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part64.pdf adresinden erişildi.
- Yıldız, C. , Çekmez, E. & Bütüner, S. Ö. (2012). Fenomenografik Araştırma Yöntemi . *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi* , 6 (2) , 77-102 <https://dergipark.org.tr/en/pub/balikesirnef/issue/3375/46581> adresinden erişildi.
- Yılmaz, İ., Yılmaz, E. Ve Savaş, B. (2021). İlkokul 1. Sınıf Öğretmenlerinin Pandemi Döneminde Yüz Yüze Eğitime İlişkin Görüşleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 38-50. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/jier/issue/64321/976462> adresinden erişildi.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik.
- Zainal, Z. (2007). *Case study as a research method*. https://www.researchgate.net/publication/41822817_Case_study_as_a_research_method adresinden erişildi.